

Філімонова І. А.,

аспірант кафедри професійної освіти та технологій за профілями

Науковий керівник: Ткачук С. І.,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Аналіз стану сформованості аксіологічного компоненту професійної компетентності майбутніх бакалаврів харчових технологій у процесі вивчення фахових дисциплін

Анотація. У статті представлено результати формувального етапу науково-дослідної роботи щодо формування аксіологічного компоненту професійної компетентності майбутніх бакалаврів харчових технологій. За допомогою авторських та класичних методик автор аналізує стан сформованості зовнішньої та внутрішньої мотивації студентів та обґрунтовує доцільність використання мотиваційно-ціннісного середовища в навчальному процесі.

Ключові слова: мотивація, мотиваційно-ціннісне середовище, професійна компетентність, бакалавр харчових технологій, фахівець-технолог.

Соціально-економічний розвиток країни характеризується структурними і змістовими перетвореннями ринкових відносин, створенням інноваційно-активних підприємств, виникненням нових форм організації праці, що посилюють увагу до функціонування закладів професійної освіти, а відтак, і до рівня результативної діяльності суб'єктів, які беруть активну участь у формуванні виробничого потенціалу держави. Ставлення до майбутньої професії, мотиви її вибору слугують надзвичайно важливими факторами, що позначаються на успішності професійного навчання. У зв'язку з цим важливого значення набуває потреба реалізації компетентнісної парадигми професійно-технічної освіти, спрямованої на підготовку майбутніх фахівців, здатних самостійно, свідомо і творчо визначати траєкторію власної діяльності та

забезпечувати особисту конкурентоспроможність на вітчизняному й міжнародному ринках праці [1, с. 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Природа мотивації, особливості її формування ґрунтовно описані в працях І. Зимньої, Є. Ільїної, А. Маркової, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Науковці наголошують, що мотивація учіння є провідним фактором, який впливає на рівень початкових досягнень студентів. Втім, залишається недостатньо розробленою методика формування внутрішньої мотивації майбутніх бакалаврів харчової галузі.

Мета статті – аналіз стану сформованості аксіологічного компоненту професійної компетентності майбутніх бакалаврів харчових технологій та обґрунтування доцільності використання мотиваційно-ціннісного середовища в навчальному процесі задля вироблення у студентів ціннісного ставлення до опанування фаху фахівця-технолога у галузі харчових технологій.

Виклад основного матеріалу. Перший етап дослідно-експериментальної роботи передбачав здійснення аналізу стану сформованості аксіологічного компоненту, зокрема, зовнішньої та внутрішньої мотивації студентів, з отриманням кількісних і якісних даних за етапами роботи та підтвердженням достовірності отриманих результатів для формулювання наукових висновків дослідження. На констатувальному етапі експерименту було охоплено 302 студенти спеціальності 015.21 «Професійна освіта. Харчові технології», розподілені на контрольну («КГ» – 149 особи) та експериментальну («ЕГ» – 153 студенти) групу.

Для початку нами проводилося анкетування студентів за методикою М. Рокич [2] для встановлення мотивів вибору ними майбутнього фаху, визначення їх мотивації при вивченні фахових дисциплін, встановлення рівня усвідомлення її суспільної значимості та престижу, визначення потреб у поглибленні теоретичних знань та удосконаленні практичних навичок. Для цього було проведено два види анкетування для визначення внутрішньої та зовнішньої мотивації.

Вивчення ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності передбачало виділення основних мотивів, якими керувались респонденти при виборі майбутньої професії: заробітна плата, соціальне забезпечення, престижність обраної спеціальності, можливість самореалізації, можливість бути корисним суспільству (див. таб. 1).

Таблиця 1.

Мотиви, якими керувались респонденти при виборі професії

№	Мотиви при виборі майбутньої професії:	КГ (%)	ЕГ (%)
1.	можливість самореалізації та особистісного розвитку	13,3	16,2
2.	достатня заробітна плата	20,9	20,1
3.	соціальний захист	27,4	23,2
4.	доступність навчання	16,1	19,6
5.	престиж обраної професії	10,5	13,3
6.	можливість приносити користь суспільству	7,6	10,1

Як видно з наведених даних, найбільший відсоток відповідей респондентів контрольної та експериментальної групи належить позиції «соціальний захист»; наступні за значимістю мотиви – це «достатня заробітна плата» та «доступність навчання».

Для визначення рівня сформованості внутрішньої мотивації ми скористались методикою Т. Дубовицької [3, с. 25]. Проаналізувавши анкетні опитування, варто звернути увагу на окремі відповіді студентів. Так, на запитання «У мене є чітке уявлення про те, що я хочу отримати від життя» лише 12,8% опитуваних експериментальної та 16,1% контрольної групи продемонстрували впевненість у своєму професійному виборі, 37,3% студентів ЕГ та 35,7% КГ ще не мають чіткого бачення власного професійного шляху, 42,2% студентів ЕГ та 37,8% КГ не впевнені, що пов'яжуть свою професійну діяльність з обраним фахом, 7,7% та 10,4% студентів відповідно ЕГ та КГ не змогли відповісти на поставлене запитання.

Твердження «Фахові дисципліни цікаві для мене, тому що я хочу дізнатись якнайбільше» відзначили для себе пріоритетним 38,9% опитуваних ЕГ та 44,6%

опитуваних КГ, для 31,4% опитуваних ЕГ та 27,8% КГ це твердження не є вирішальним у вивченні фахових дисциплін.

Для 16% опитуваних ЕГ та 18,9% КГ твердження «Мої інтереси й захоплення у вільний час часто пов'язані з приготуванням страв» є актуальними, 32,4% опитуваних ЕГ та 39,2% КГ не пов'язують свої захоплення з майбутньою професійною діяльністю, більше половини респондентів – 51,6% ЕГ та 41,9% КГ – не змогли дати відповідь на запитання.

Тож, підсумовуючи результати анкетування, ми змушені констатувати, що більшість студентів не мають чіткого уявлення про майбутню професійну діяльність, а тому не мають внутрішньої мотивації у вивченні фахових дисциплін та отриманні професійних умінь і навичок, тобто характеризуються низьким рівнем сформованості внутрішньої мотивації. За допомогою анкети А. Реана «Опитувальник МУН (мотивація успіху, невдачі)» нами визначено особливості внутрішньої мотивації студентів до отримання знань за фахом. Мотивація успіху має позитивний характер виникнення. Пізнавальні дії особистості з такою мотивацією направлені на те, щоб досягти конструктивних результатів. Тоді як мотивація боязні невдачі належить до негативної сфери. У такому випадку пізнавальна активність студента заснована на прагненні уникнути негативних результатів. Особистість не налаштована на успіх, а на те, як уникнути невдачі [4].

Для встановлення рівня зовнішньої мотивації ми розробили опитувальник, що містить запитання, пов'язані з усвідомленням студентами значення навчання для успішної майбутньої професійної діяльності. На основі отриманих результатів можна стверджувати, що студенти свідомо ставляться до навчання (67,4 % та 61,3%). Але їх не в повній мірі влаштовує якість та рівень професійних отриманих знань, умінь та навичок (74,8 % та 75,3%), оскільки не використовуються сучасні навчальні методи та технології. Значна частина опитуваних пов'язують недостатній рівень вивчення фахових дисциплін із застарілим змістом (63,8% і 58,6%). Більшість респондентів не мають чіткого

уявлення про майбутню професійну діяльність, а також про шляхи реалізації професійної компетентності (71,6% та 77,5%).

Для встановлення узагальнених результатів по виявленню внутрішньої і зовнішньої мотивації студентів та визначення рівнів сформованості аксіологічного компоненту професійної компетентності майбутніх фахівців харчових технологій нами розроблено шкалу оцінювання, адаптовану у відповідності до запитань опитувальників та анкет (табл. 2).

Таблиця 2.

Рівень сформованості аксіологічного компоненту професійної компетентності майбутніх бакалаврів харчових технологій

Рівні сформованості аксіологічного компоненту	КГ (%)	ЕГ (%)
Високий	19,1	22,4
Середній	47,3	49,8
Низький	33,6	27,8

Висновки. Таким чином у процесі дослідження встановлено, що студенти як експериментальної, так і контрольної групи мають недостатній рівень сформованості аксіологічного компоненту професійної компетентності. А отже, процес формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів неможливо здійснити інакше, як шляхом формування стійкої мотивації та позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011-2020 / European Ministers for Vocational Education and Training, 2010. – 19 p.
2. Rokeach M. The nature of human values / M. Rokeach. – New York : Free Press, 1973. – 438 p.
3. Дубовицкая Т. Д. Методика диагностики направленности учебной мотивации / Т. Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2002. – № 2. – С. 24–29.
4. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – СПб : Питер, 2002. – 432 с.